

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Постановка проблеми. Розвиток вищої освіти підпорядковується законам ринкової економіки. Тому відповідна ідеологія освітніх реформ набуває гострої актуальності. Водночас інтеграція нашої держави в європейський освітній простір передбачає вивчення досвіду організації навчання країн-учасниць. Альтернативні аспекти закордонної освіти можна запозичити та впровадити у вітчизняних вищих навчальних закладах так, щоб зберегти та помножити національні традиції. Всі ці процеси спрямовані на удосконалення якості освіти. Забезпечити реалізацію відповідних дій зможуть тільки викладачі, які мислять та діють по-новому. Для цього ті, хто навчають мають володіти педагогічним менеджментом, який містить знання змісту управління, менеджменту та самоменеджменту, етики бізнесу, декількох мов, наявність в особистості рис бізнесмена, підприємця, організатора та лідера з високими духовними, творчими якостям. Учителі, будь-якої миті, мають бути готові зайняти керівну посаду в закладі освіти, стати педагогічними менеджерами молодшої, середньої чи вищої ланки. У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті робиться акцент на необхідності залучення до управлінської діяльності талановитої молоді, виховання лідерів у сфері освіти [1]. Сфера освіти входить до сектору послуг, торгівля якими регулюється Генеральною угодою Всесвітньої торговельної організації стосовно торгівлі послугами [2]. Воно набуло чинності 1 січня 1995 року та є першим багатостороннім і легальним підприємством, діяльність якого стосується бізнесу в освіті. У США торгівля освітніми послугами посідає п'яте місце серед прибуткових сфер послуг. У 1998 році на закритому ринку вони отримали 265 млрд доларів, що дало можливість забезпечити 4 млн населення робочими місцями. Постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1997 року передбачено перелік платних освітніх послуг, зокрема різноманітних форм позаурочної діяльності, консультацій для різних категорій населення, лекторій та інших. Платні послуги сприяють залученню додаткових коштів фізичних і юридичних осіб, здійсненню пошуку нових джерел фінансування закладів освіти [3; 4]. Так, вищий навчальний заклад стає суб'єктом ринку. Ринок — це сукупність людей, які мають активний або потенційний інтерес до товару або послуги і здатні платити за неї. Освітня послуга — це специфічний товар, який створено з метою задоволення потреби людини в набутті певних знань, вмінь і навичок для їх подальшого використання в професійній діяльності [5]. Розвиток ринку освітніх послуг вимагає розробки нових методів та теорій для аналізу навчально-виховного процесу. І якщо розглядати навчальний процес як сферу надання освітніх послуг у суб'єкт-суб'єктному режимі, то студент (учень) представляється споживачем, а викладач (учитель) - педагогічним менеджером.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблему досліджують закордонні та вітчизняні вчені: Б. Андрушків, О. Кузьмін, Л. Даніленко, Г. Волковський, Б. Корольов, В. Бобров, В. Кароковський, А. Акайомава, Б. Вульфсон, В. Якунін, М. Калініна, Л. Даниленко, В. Виноградський [6; 7; 8]. Соціальні аспекти педагогічного менеджменту вивчають Г. Єльнікова, В. Луговий, психологічні — І. Маноха, суто педагогічні — Л. Кондрашова, В. Ковальчук, В. Крижко, О. Мещанінов [7; 8; 9; 10]. Питання підготовки вчителів у контексті управління та менеджменту досліджуються спочатку 90-х років ХХ століття вченими В. Симоновим, Б. Єсиповичем, Ю. Конаржевським, В. Михальською (вчителі молодших класів), Г. Гребенюк, С. Нікітчиною, В. Виноградським (вчителі фізики та математики). У більшості названих досліджень прослідковується необхідність здійснення таких заходів: розбудови управлінської діяльності закладів освіти; визнання викладача як

ефективного менеджера освітнього процесу; підготовки вчителів-менеджерів [6; 7; 8; 9].

Указом Президента України №344/2013 від 25 червня 2013 року «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» перед освітянами поставлена задача докорінно перебудувати систему освіти, що зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір [17].

Мета – вивчення досвіду впровадження педагогічного менеджменту у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Результати дослідження. Розглянемо плюралістичні погляди закордонних та вітчизняних учених на поняття педагогічний менеджмент, яке тлумачать як «комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління педагогічними системами, який спрямований на підвищення ефективності їх функціонування та розвитку» [11]; «функцію, вид діяльності, що спрямовується на керівництво людьми в різноманітних групах, та галузь знань людини, яка допомагає здійснити цю функцію» [12]; «сукупність знань, необхідних сьогодні не тільки управлінцю, але й будь-якому спеціалісту» [13]; «елемент людської культури» [9]; «процес, науку та мистецтво, які спрямовані на генерацію, акумуляцію, активацію та мобілізацію інтелектуального, духовного, фізичного, інтуїтивного потенціалів, а також трудових та фінансових ресурсів з метою конструктивного функціонування педагогічної системи» [14].

Дослідниками зазначаються такі цілі педагогічного менеджменту:

- визначення відповідності діяльності менеджерів освітнього процесу конкретним цілям та реальним планам соціально-економічного та духовного розвитку суспільства;
- ефективне та планомірне використання сил, засобів та часу усіх працівників навчального закладу та студентів;
- повнота, зіставлення, відсутність протиріч, взаємопов'язаність, конкретність і реальність визначених цілей та їх підпорядкування головній меті - вихованню, навчанню та розвитку людини як вільної, відповідальної та творчої особистості, формуванню у неї готовності до праці, активної життєвої позиції, наукового світогляду [11; 13].

На думку відомого педагога В. Симонова, у процесі підготовки майбутніх учителів є два суб'єкти: той, хто навчає, та той, хто навчається, тобто викладач та студент. Вони є педагогічними менеджерами. Головна мета діяльності педагогічного менеджера в ринкових умовах — усебічний і гармонійний розвиток конкурентоспроможної особистості того, хто навчається [15]. Необхідність тотальної бізнесової підготовки тих, хто навчається обґрунтували американські вчені на чолі з доктором Раном ще на початку 90-х років ХХ століття [16]. З метою з'ясування рівня володіння майбутніми вчителями педагогічним менеджментом, проводилося експериментальне дослідження. Було розроблено наукові інструментарії, які містять тести «Менеджмент», «Педагогічний менеджмент», «Етика в світлі педагогічного менеджменту». Відповіді на ці тести чітко структуровані на три категорії: точні, не зовсім точні та неточні. Кількісний та якісний аналіз знань студентів із загальних питань управління, менеджменту, педагогічного менеджменту та етики (%): серед 312 студентів, які відповідали на питання тестів, достатнє володіння поняттями управління та менеджмент виявили лише 8 %, а етики бізнесу — 17 %.

Таким чином, кількісний аналіз дозволив виявити низький рівень знань студентів-філологів у сфері педагогічного менеджменту, а якісний аналіз показав, що знання мають непрофесійний та хаотичний характер. Для подолання цього недоліку було експериментально внесено зміни в організацію навчального процесу декількох вищих навчальних закладів і впровадили авторську модель підготовки майбутніх учителів до здійснення педагогічного менеджменту. Її перший етап містив поглиблення студентів у поняття педагогічного менеджменту. Для досягнення поставленої мети, необхідно було

ознайомити тих, хто навчається з бізнесом та менеджментом в освіті, надати їм плюралістичні тлумачення педагогічного менеджменту, розкрити його світовий досвід. Так, під час лекцій з педагогіки та психології та занять з мовних дисциплін студентам пояснювалася сучасна кон'юнктура освіти, розкривалися вимоги до вчителя XXI століття, доводилася важливість знань менеджменту для конкурентноспроможного професіонала. Другий етап реалізації моделі передбачав упровадження спецкурсу «Основи педагогічного менеджменту», який містить поняття основ бізнесу (також у системі освіти), змісту управління, менеджменту та самоменеджменту в освіті. Підсумок апробації цієї моделі, визначався на основі повторного використання наукових інструментаріїв з урахуванням розроблених 6 критеріїв, які характеризують кількісний та якісний рівень підготовки майбутніх учителів до здійснення педагогічного менеджменту:

- когнітивність (знання управління, менеджменту в освіті та педагогічного менеджменту);
- науковість (рівень володіння науковим змістом педагогічного менеджменту);
- професійна визначеність (орієнтація на професію вчителя);
- етичність (знання етики та самоменеджменту);
- мотивація (інтерес до подальшого вивчення педагогічного менеджменту);
- креативність (наявність творчих рис).

Так знання менеджменту у майбутніх учителів покращилися на 23 %, педагогічного менеджменту на 26 % та етики на 24 %.

Висновки. Дослідження дає можливість зробити відповідні висновки:

- Модернізація і розвиток освіти мають набути випереджального, безперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі.
- Забезпечення економічних та соціальних гарантій для реалізації конституційного права на освіту кожним громадянином України незалежно від місця проживання і форм здобуття освіти.
- Забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасних психолого-педагогічних та наукових методів супроводження навчально-виховного процесу.
- Удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів системи освіти, підвищення їх управлінської культури.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті / Освіта України. - 2002.
2. Галаган А.И. Проблемы присоединения к Генеральному соглашению ВТО по торговле услугами (ГАТС) в сфере образования: анализ мировых тенденций // Социально- гуманитарные знания. - 2004. - № 2. - С. 235-253.
3. Боголіб Т.М. Принципи управління ВНЗом: Монографія. - К.: Т-во «Знання», КОО. - 2003. - 160 с.
4. Скороходов В.А. Менеджмент вищої школи: Навчальний посібник. - Миколаїв: Вид-во ПСІ КСУ; вид-во ПП «Гінкул Г.Р.», 2003. - 356 с.
5. Оболенська Т.Є. Маркетинг освітніх послуг: Монографія. - К: Освіта України, 2005. - 184 с.
6. Вульфсон Б.А. Управление образованием на Западе: тенденции централизации и децентрализации // Педагогика. - 1997. - № 2. - С. 110-117.
7. Вища освіта України. - Додаток 3 (т. 3). - Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». - К, 2006. - 528 с.
8. Підготовка фахівців з менеджменту: досвід та перспективи. Тези доповідей регіонального науково-практичного семінару. - Миколаїв: НУК. - 2006. - 91 с.
9. Крижко В. С. Теорія та практика менеджменту в освіті: Навчальний посібник. - 2-ге вид., допрацьоване. - К: Освіта України, 2005. - 256 с.
10. Мещанинов О.П. Моделирование систем. Концептуальні моделі та стратегії: Навчальний посібник. - Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2004. - 192 с.
11. Симонов В.П. Педагогический менеджмент. - М., 1999. - 430 с.
12. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности

учителя и формирование его личности. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1987. - 183 с.

13. Конаржевский Ю.А. Педагогический анализ учебно-воспитательного процесса и управление школой. - М., 1997. - 79 с.

14. Скороходов В.А., Стариков И.М., Куриченко А.Ю. Этика в педагогическом менеджменте //Материалы международной научно-практической конференции, посвященной памяти педагога О. А. Казанского. - ЛГПУ, 2006. - С. 60-70.

15. Базылев Н.О. , Базылева М.В. Основы бизнеса: Учебн. пособие. - Мн.: Мисанта, 2003. - 253 с.

16. Беликов Н.П. Пазарът в системата на образованието //Славянска култура и образование. - София, 2001.- 152 с.

17. Указ Президента України №344/2013 Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.

Досліджуються тенденції змін у системі освіти України у зв'язку з розвитком ринкових відносин у суспільстві та прийняттям Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.

Ключові слова: тенденція, ринкові відносини, менеджмент,аналіз, підприємець, лідер, вільна торгівля, професійні якості.

Исследуются тенденции перемен в системе образования Украины в связи с развитием рыночных отношений в обществе а также с принятием Национальной стратегии развития образования в Украине на период до 2021 года.

Ключевые слова: тенденция, рыночные отношения, менеджмент, анализ, предприниматель, лидер, свободная торговля, профессиональное качество.

The actual tendencies of the development of educational system in Ukraine, caused by the adoption of the National educational strategy of Ukraine till 2021 and the growth of relations based on the principles of market economics, are defined.

Keywords: tendency, market relations, management, analysis, entrepreneur, leader, free trade, professional skills.